

Tervezte Halama Bertalan.

JÖVŐ STILUSUNK.

Esett már szó arról a kérdésről, észszerű-e az iparművészetben magyarságra törekedni, vajjon egyáltalán van-e remény, hogy megőrizhetjük önállóságunkat oly ízléssel szemben, melynek eddigelé megállapítható jellemvonásai merőben ellentétei mindannak, a mit mi magyarnak mondunk. Nézetem szerint igen, ha idején és módjával hozzá látunk.

Az új stílus még nem állapodott meg egészen. Egy csomó furcsaság, kígyózó vonalak, egynéhány szokatlan, de annál kevésbé sikerült forma, melyet a gyengébb lelkek már az unalomig kezdenek ismételni, ez az egész, a mit közönségünk legnagyobb része modernnek tart. De Anglián kívül külföldön is alig lehet szó megállapodásról. Az igazi alkotó elmék még kutatnak, töprengenek. Szakaszokba foglalt törvény még nincs, hál' Istennek, boldog, több mint négy század óta nem érzett ihlet és várakozás fogja el az elméket, s minden új ötlet tetszésre talál. Immáron a kultur-nemzetek egész sora nagyjából ugyanazon elveket vallva, munkálódik az új díszítési mód megteremtésén, ép azért természetes, hogy a jelenben és a közel jövőben készülő, szóval modern alkotások között erős formai rokonság lesz mindenkép, akár Amerikában, akár Német- vagy Oroszföldön készültek is. A mai emberek a sajtó, a meglehetősen internacionális művészi nevelés, az olcsó, minden messze fekvő műalkotást közel hozó reprodukáló módok által annyira össze vannak fűzve, hogy a nemzetközitől teljesen elütő egészséges stílust létrehozni lehetetlenség.

Erről nekünk is le kell mondanunk, de megalkudhatunk becsülettel. Kívülről elfogadjuk a szabadság elvét, felszabadítjuk tervezőinket minden régi nyűg alól, megengedjük nekik, hogy teleszivják magukat a modern szellemmel, de a mit csinálnak, még se legyen teljesen internacionális. Legyenek modernek, de elvárjuk tőlük, hogy minden modern látszat mellett, lelkük legmélyén a magyarságnak jelentékeny tartalékja lakozzék, mely az alkotás percében érvényre kellene, hogy jusson. Ennyit feltétlenül megkövetelhetünk.

Tervezte Gáál István.

Valaha, a mikor minden új eszme sokkal lassabban terjedt, s nem kellett attól félni, hogy az új áradat mindent elől, ez a békességes alku a helyi és jövevény ízlés között önmagától létrejött, ma azonban vigyáznunk kell magyarságunkra, mert könnyen kiforgathatnak belőle. Bizonyos tartalékalapot kell teremtenünk a művészi nevelésben azoknak a lelkében, a kiket tanítani hivatásunk. Ily módon lesz elérhető, hogy a modern ízlés csak oly mértékben éreztesse hatását, mint ez a multban történt.

Eddig még alig foglalkoztak azzal a kérdéssel, miképpen érvényesült az idegen disztó stílusokban a magyaros felfogás a középkor legkorábbi idejétől kezdve végig. Pedig, ha az építészetben nem is annyira, a disztóművészetben egész határozottan szólhatunk róla. Hogy jó messze kezdjem, a tizennegyedik századból származó gömörmezei falképeket olyan disztó kereketeli, mely a külföldi gotikában ismeretlen. Az, hogy a renaissance-nak több magyaros változata van, a korvínáktól kezdve az erdélyi himzéseikig, már ismertebb dolog. Azt azonban alighanem kevesen figyelték még meg, hogy a felvidéki rokoko- és barokk-kastélyokon és templomokon sajátságos, csak nálunk található disztó mód fejlődött ki.

Viszont az, a mit mi magyarosnak mondunk, léptenyomon érezteti a külföldi hatást. A bögyözi templom festett mennyezetén szépen összefér a magyaros virágforma XV. Lajos ízlésének ornamantikájával. A hisnyói karztdíszeken ott látjuk a XVI. Lajos, sőt az empire hatását. Ennyit, sőt jóval többet bátran megengedhetünk mi is tervezőinknek.

Be kell vallanunk, hogy a régebben, mintegy másfél évtized előtt megindult magyar stílus kísérletezések nem sok eredményre vezettek. Egyik része a tervezőknek igen népiesnek, tömörnek s nehézkesnek csinálta, mások úgy vélték finomabbá tehetni, hogy az olasz renaissance-disztómények elosztását, sőt indázatát megtartva, a rozetták helyébe magyar virágokat helyeztek s teleakgatták az egészet magyar motívumokkal, mint a hogy a karácsonyfát szokás. Sőt egyesek görög rendbe állították a mi szürvirágainkat, kegyetlen disciplina alá fogva a kevésbé civilizált formákat. Mindezekre nem mondhatjuk, hogy igen tetszetek volna.

Erős a meggyőződésem, hogy a jövő magyar stílusnak megalkotása csak a modern stílmozgalom kereten belül lehetséges.

Nem volna alapos ellenvetés, hogy az új ízlés, mivel-hogy elsősorban a természet tanulmányozásán alapszik, nem veheti fel magába a magyar elemeket. Maguk a

naturalisztikus formák még nem teszik ki az új stílust. Nem először történik, hogy valamely új irány formáinak szaporítása céljából a természethez fordul; így tett a gotika is, hogy megszabaduljon a román-kor nehéz húsos növényzetétől, így az olasz renaissance, hogy az antiktól átvett anyagot szaporítsa. De a növényi csendélet, ha még oly hű is, még nem diszitmény, s csak az elváltoztatott, szigorított, egyszerűsített formák válnak azzá. Igaz ugyan, hogy ez az egyszerűsítés immáron teljesen új módon történik, mindazonáltal az új irány szükségét érzi primitivebb, eddig elhanyagolt stílusoknak és alig fölhasznált népies formáknak, hogy kiségték a hétköznapi élettel vívott küzdelemben. És, ha az angol művészet a Rafael előtti kor alakjain buzdúl, hogy visszazökkenjen az affektálatlan őszinteségbe, ha többen megbecsülik az assyrt, egyiptomit stb. csak azért, mert elűtnek az eddig megszokottól, s új gondolatokat keltenek, miért mellőzzük mi a még meglevő népies formáinkat?

Ha azonban a folytonosságot meg akarjuk tartani, sietnünk kell. Népünk régi díszítésmódja napról-napra tért veszít; egy-két évtized múlva a nép is lemond róluk, az új irány pedig nagy erővel közeledik. Ifjú iparművészetünk még alakítható, csak lágy, porcogó még a gerince s bár ép, még erőtlén.

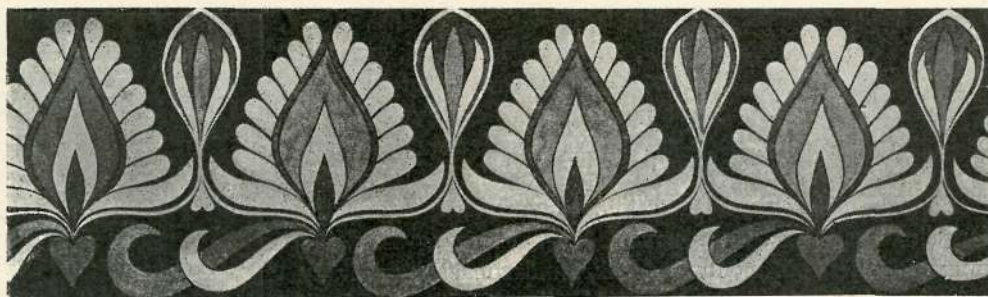
Fontos az is, hogy iskoláink tudományt vegyenek az új stílusbeli mozgalmakról. Van már jó csomó szakiskolánk, és temérdek, a rajzot tanuló növendék a középiskolákban. Természetesen az előbbieknél kellene megmozdulni legelőbb és hirdetni teljes meggyőződéssel, hogy nem a másolás, hanem csak a studiummal parallel haladó tervezettség nevelhet olyan embereket, a kik egykor saját eszméiket merik papírra tenni, mivelhogy a műtörténelem tanúsága szerint az igazi művészi tevékenység már a legalsóbb fokon nem studiummal, nem másolással, hanem tervezéssel kezdődött.

Talán az előtt, a ki ismeri pl. vidéki nőipariskoláink tevékenységét, szinte merészségnek tűnik fel azt kívánni, hogy a rajz- és kézimunka tanítónők ne küldjék fel ezentúl a kihimezendő darabot Budapestre „előnyomás” céljából s ne a legsablonosabb minták mellett tartsák fogva a minden szép után sóvárgó ifjúságot. De hiába, evvel nem lehet megelégednünk. Tapasztalatból tudom, hogy nem a buzgalomhiány, nem is a képesség hiánya, hanem bizonyos tartózkodás, bátortalanság okozza azt, hogy a legtöbb szakiskola kiállításán az óriási fáradságba kerülő munkák százai között sem találni egyetlen új gondolatot. Eszébe sem hagyják jutni a növendéknek, hogy ép olyan, sőt nagyobb érdem valamit kigondolni, mint másét megcsinálni.

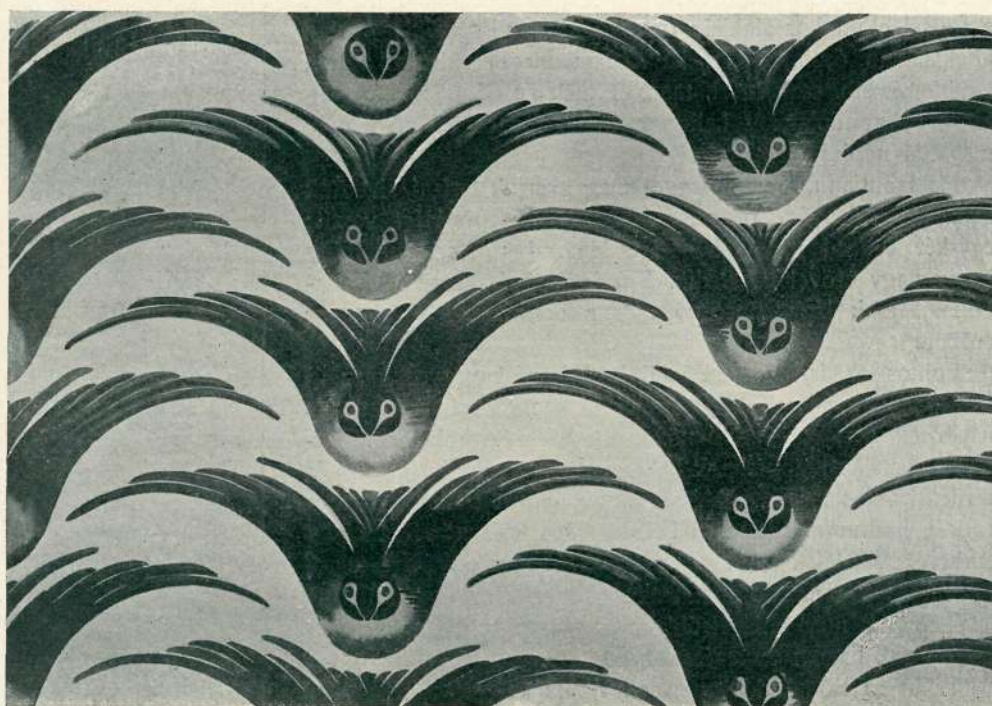
Középiskoláink is, dacára a csekély óraszámnak, többet merhetnének. Az a növendék, a ki végig rajzolt három-négy éven át egy csomó ékítményt, tud már annyit rajzolni, hogy

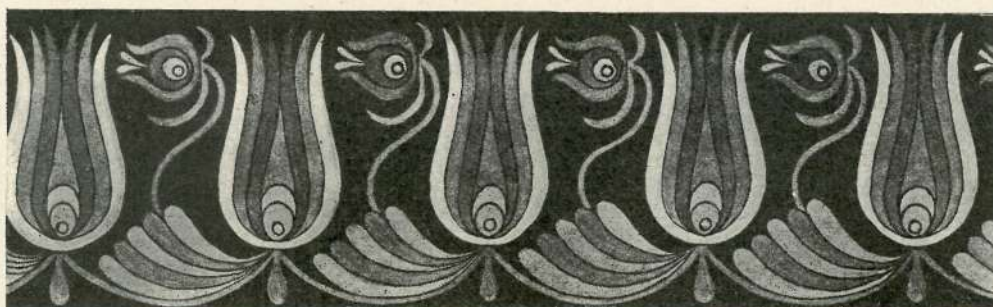
Tervezte Gerstner Ödön.

Tervezte Pintér Pál.

Tervezte Vessely Vilmos.

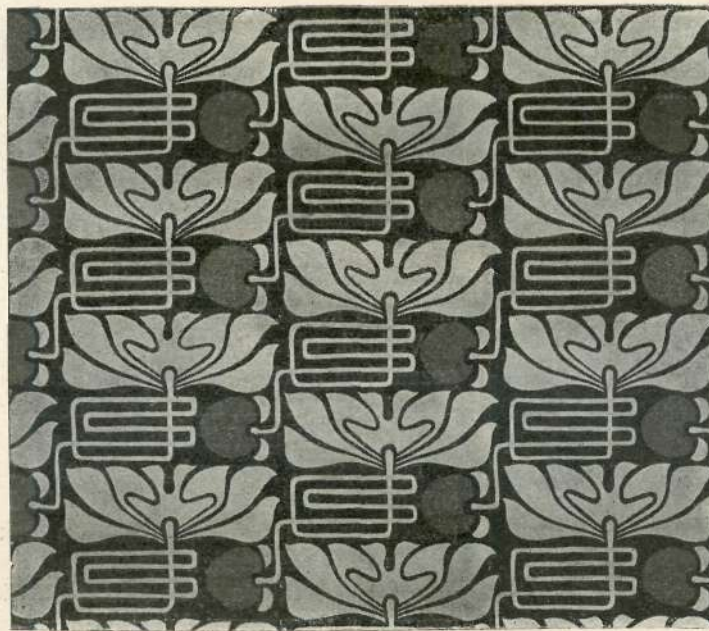

Tervezte Bittlingmeyer János.

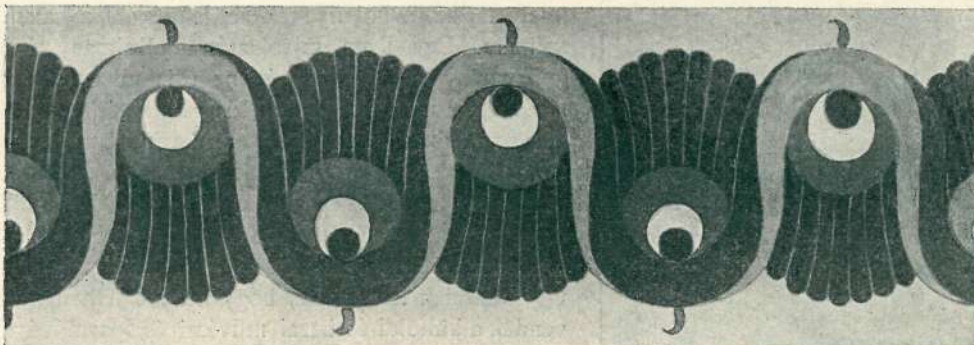
A M. KIR. IPARMŰVÉSZETI ISKOLA NÖVENDÉKEINEK TERVEZETEI.

Tervezte Halama Bertalan.

Tervezte Haaz Miklós.

Tervezte Langsfeld Zoltán.

A M. KIR. IPARMŰVÉSZETI ISKOLA NÖVENDÉKEINEK TERVEZETEI.

Tervezte Schöner Lipót.

gondolatait (ha vannak) rajzban kifejezhesse. Pedig volnának (legalább a növendékek azon harmadának, melynek a rajzhoz talentuma van), és ha a negyedik osztályban fel-

Tervezte Stiasny Aladár.

merik adni a magyar nyelvben az ősz, tavasz stb. önálló leírását, tarthatnának anynyit a felsőbb osztályok növendékeiről, hogy kisebb tervezési feladatokat maguk is képesek megoldani.

Vethetik ugyan ellenem, hogy az irodalmi dolgozatokban a növendék anyanyelvén fejezi ki gondolatait, oly nyelven, melyet gyermekéke óta beszél, holott a formák nyelvét tanulni kell nagy fáradsággal.

Ép ez vezet tárgyamhoz. Adjunk a növendéknek anyanyelvét a díszítő művészetben. Első mintáit képezzék tisztán magyar motívumok s csak mikor egykét éven át ezek mellett rajzolni megtanult, térjünk át (csak úgy, mint a nyelvtanításnál) az idegen stílusokra és a természetre. Készítsen a rajztanár magyar díszítő elemek után nagy arányú falimintákat növendékei első oktatásához, s szerezzen be a környéken népiesen díszített tárgyakat: himzéseket, agyagárúkat (mely táj az, a hol ilyenek ne lennének) a haladók számára. Egy ilyen rajzoktatásra alkalmas népies gyűjtemény olcsó áron és nem is túlságos nagy fáradsággal majd mindenütt összeállítható. A legfelső két osztályban aztán az idegen stílusok mellett az élő természet is bátran tanulmányozható. A földolog pedig: a tervezés, képezze az oktatás csúcspontját; ez legyen a végcél s ennek érdekében ne zárjuk el a növendéket egy stílustól sem. Egy ideális rajztermet úgy képzelek felszerelve, hogy ott meglelheti a növendék a külföldi és hazai művészi és iparművészeti alkotások reprodukciói mellett a modern művészi folyóiratokat (legalább egyet mindenütt tarthatnak) tudomást vesz a kor áramlatairól, s majd meglátjuk

a tervezésnél, hogy a legkülönbözőbb hatásokat felszíva, mily életrevalók lesznek gondolatai.

Próbáltam ezt az eljárást, s az eredménnyel nem vagyok elégedetlen. Megengedem, hogy a bemutatott egynéhány növendékterv nem „tiszta vizű“ magyar, egy ilyen, más olyan felfogásra, stíltre emlékeztet, de viszont nem is internationalis modern. Meggyőződésem, hogy ha a közönség ízlését ki akarjuk elégíteni (s ez szakiskolánál igen fontos), a népies diszítményt csak jelentékeny változtatással alkalmazhatjuk. Az újabb népies himzések tömörségét pl. kell, hogy lazább, a háttérrel inkább üresen hagyó szerkesztés váltsa fel. Azok a sűrű, a fűzre emlékeztető levelek, melyek a népies munkákon oly sűrűen sorakoznak a szár két oldalán, szintén alig találnak helyet a modern diszítményen. A tengelyes szimmetria sem utánózható mindenütt szigoruan, nem is szólva a színekről, melyeket okvetlenül mérsékelni, egyszerűsíteni kell, s melyeknek megválasztásában a teljes szabadságot tartom a legjobbnak. A régibb erdélyi himzések pompás anyagát képezhetik a modern magyar ornamentikának. Említsük fel végre Kabók Imre sujtásait, melyeket épp a múlt számban ismertettél e folyóirat, mint igen hasznavehető gyűjteményt.

De kétségtelen, hogy a természet tanulmányozása is igen jól beleilleszthető a magyaros irányú oktatásba, s erre nézve is e folyóirat révén számos példát láttunk.

Elvégre is az a végső célja a diszító művészetnek, hogy olyat nyújtson a közönségnek (az ízlés arisztokraciáját értem), a mi tetszik. Jogtalanság és esztelenség volna nem számolni a művészi divattal. De a művészettörténet is arra tanít, hogy a diszító stílus folyton változik, folyton módosul. Olyan mint a vörös fenyő; minden esztendőben elszárad egy pár galyja alól, de a csúcs tovább zöldel s új ágakat hajt.

Gróh István.

